

УДК 122/129:330.3

**ІСТОРИКО–ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ  
ПРОЦЕСУ СТАНОВЛЕННЯ ТА СМислового  
НАВАНТАЖЕННЯ НЕОЕКОНОМІЧНИХ  
ЗНАТЬ У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНУ ЕПОХУ**

**HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ANALYSIS  
OF THE PROCESS OF FORMATION AND  
SEMANTIC LOADING OF NEO–ECONOMIC  
KNOWLEDGE IN THE POST–INDUSTRIAL ERA**

**Голик М. М.,**

кандидат історичних наук, доцент, доцент  
кафедри гуманітарних наук, Національна  
Академія сухопутних військ (Львів, Україна),  
e-mail: mycolca@gmail.com

**Гинда С. М.,**

кандидат економічних наук, старший  
викладач кафедри гуманітарних наук,  
Національна Академія сухопутних військ  
(Львів, Україна), e-mail: hynda\_stefani@ukr.net

**Holyk M. M.,**

*Candidate of Historical Sciences, Associate  
Professor, Associate Professor, Department of  
Humanities, National Academy of Army (Lviv, Ukraine),  
e-mail: mycolca@gmail.com*

**Hynda S. M.,**

*Candidate of Economic Sciences, Senior Lecturer of  
the Department of Humanities, National Academy of  
Army (Lviv, Ukraine), e-mail: hynda\_stefani@ukr.net*

*Досліджено становлення неоекономічних знань та важливість  
соціально-філософського аналізу людини у постіндустріальну епоху.*

**Ключові слова:** філософія, соціальна філософія, економіка, філософія економіки, постмодернізація, буття людини.

*The article is devoted to the study of the formation of neo-economic  
knowledge and the importance of socio-philosophical analysis of man in the  
post-industrial era.*

**Keywords:** philosophy, social philosophy, economy, philosophy of  
economy, postmodernization, human being.

**Постановка проблеми та її актуальність.**

Сьогодні Україна перебуває у процесі трансформації. Держава змінюється, і ці перетворення явно видно неозброєним оком. У контексті реалізації усіх фіксованих перетворень відкриваються нові можливості для населення, а саме зміна парадигми мислення, що було неможливим за попереднього політичного клімату. Процес змін є постійним. Сучасні тенденції в усіх сферах життя викликають необхідність по-новому сприймати найважливіший економічний ресурс суспільства – людину.

**Мета дослідження.** Провести соціально-філософський аналіз проблеми людини в контексті становлення та смислового навантаження неоекономічних знань у постіндустріальну епоху, а також виявлення закономірностей, тенденцій, пріоритетних цілей процесів постмодернізації, зокрема і в сучасному українському суспільстві.

**Завдання статті:** розкрити історичний підхід до процесу становлення та смислового навантаження неоекономічних знань, визначити зміст та основні

чинники постіндустріальної епохи, виявити особливості особистості людини та людського потенціалу в умовах постмодернізму, розробити адекватний механізм пошуку нових ідей.

**Виклад основного матеріалу.** Особистість людини є одним із найважливіших складників людського потенціалу і національного багатства. Світ змінюється фізично, соціально, економічно й у всіх процесах керівником розвитку прогресу є людина економічно грамотна і незалежна. Звісно зміни створюють проблеми, однак все є системою і людина це також система певних знань, яка постійно вдосконалюється і як кожна система складається із підсистем. Коли здійснюється зовнішній вплив на одну із підсистем, то інші чекають своїх змін, отже процес, у свою чергу, відбувається не синхронно, що створює певні проблеми і є явним проявом дезінтеграції.

Окремими питаннями «постмодернізму» цікавилися такі вітчизняні і зарубіжні відомі філософи: Р. Інглгарта, П. Вірілію, Ж. Батая, Дж. Ваттімо, П. Козловські, А. Гелена, А. Турена, Ж. Лакана, О. Булова, В. Горбатенко, В. Лук'янець. Вагомий внесок у розвиток походження та становлення постмодернізму та особливості його трансформації зробили відомі вітчизняні вчені: О. Забужко, С. Павличко, М. Зубрицька, В. Поліщук. Взято до уваги концепції Ж.–П. Сартра, М. Гайдегера й інших, що дозволило зрозуміти основне завдання екзистенційної філософії, а саме дає чітке тлумачення буття людини при цьому не береться до уваги зовнішній вплив, умови життя та безпосередня діяльність суб'єкта дослідження.

Теоретичні аспекти дослідження людини в соціокультурному вимірі стали автогеназа та становлення особи, що мислить, відчуває і запам'ятовує за допомогою мозку і сенсорних систем (К. Маркс, М. Мід, Е. Морен, Г. Парсонс, В. Русалов та ін.); проблемою осмислення тілесності в повсякденній культурі цікавились: М. Епштейн, Л. Т. Левчук та ін.

Пошук підходів до визначення численних явищ, а саме – нова парадигма сучасних визначень предмету, методу, функцій, структури економічної теорії, основний зміст політичної економії, економічної теорії, економікс, постійне і безперервне їх дослідження призвело до нових трактувань даних визначень, спроби ситуативної заміни їх конгломератом теорій сучасної економічної науки Заходу тощо. Виникнення і розвиток нових визначень стали предметом дослідження дослідників історії економічної думки Т. В. Гайдай, В. Г. Бодров, В. Г. Єременко, Л. Я. Корнійчук, С. М. Злупко.

Сучасна глобалізація фінансової системи, євроінтеграційні процеси, соціальна напруга та збройні конфлікти в Україні зумовлюють необхідність розвитку вітчизняної науки у напрямі посилення теоретико-методичних основ філософії економіки, яка може зробити вагомий внесок у відповідні дослідження з урахуванням конфліктів інтересів різних осіб і стратегій поведінки. Вирішення цієї проблематики можливе

шляхом спрямовання усіх можливих зусиль на об'єднання українських філософів, економістів та інших науковців для формування сучасної моделі, спільних підходів до реформування української економіки, виявлення пріоритетів її розвитку залежно від конкретно-історичних умов. Відтак визначення ідеалів і норм, онтологічних принципів економічної науки розглянуто також в науковій статті С. Синяковим, Е. Юрченко «Філософія та економічна наука» [11]. Питання складного перенесення досвіду та інститутів західного суспільства, без урахування національних особливостей розкрито в праці А. Мазаракі та С. Волосович «Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України» [8]. Теоретичні і практичні аспекти формування процесу усунення держави зі сфери управління призвело до переоцінки саморегулюючого механізму ринку і руйнування цілісної системи ефективного управління соціально-економічними процесами. Ця проблема набула актуалізації в науковій дослідженні М. Рогози, а також пов'язує успішний економічний розвиток українського суспільства з поняттям «соціальний капітал» та розкриває його Ю. Карпенко [10; 7]. Наукова проблема успішної модернізації та побудови соціально ефективної економіки в Україні знайшла відображення в статті К. Бужимської «Модернізація економіки України в умовах глобалізації: основні тенденції та проблеми» тощо [2].

Зважаючи на незначну кількість напрацьованих учених ми погоджуємось з даним визначенням щодо наукової дефініції «філософія економіки» – ще один новітній напрям сучасної соціальної філософії. Її формування припадає на другу половину ХХ століття, і сьогодні вона вже окреслена власним змістом, сутністю та функціями і представлена різними напрямками й традиціями [5].

Наукові дослідження багатьох учених зосередились на відкритті принципів, підходів та методів філософського дослідження орієнтовані на розуміння загальних універсальних закономірностей розвитку господарсько-економічного світу. Автори монографії «Метафізика економіки» справедливо зазначають, що «філософія економіки – це сфера досліджень, спрямованих на осмислення і розуміння основ економічного життя як однієї з найважливіших сфер людського життя і суспільства. Спираючись на філософські категорії і принципи, вона виявляє сутнісні аспекти економічних явищ і процесів. Філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій і закономірностей відношень людини з природою, а також відношення людини до людини в процесі трудової діяльності» [1].

Упродовж останніх років розвиток соціально-економічних процесів в Україні відбувається в складних умовах. Для розбудови інтелектуально-орієнтованої економіки та формування свідомого суспільства в Україні необхідно мати високий рівень інтелектуальної капіталізації, а саме високо-продуктивних науковців, сучасне технологічне та інформаційне забезпечення

їх праці, раціональну організацію науково – дослідних та дослідно-конструкторських розробок, розвинену систему впровадження наукових результатів в розвиток виробництва та послуг.

Сьогодні реформування вітчизняного виробництва повинні базуватися на грамотній економічній політиці у сфері використання інтелектуального потенціалу вітчизняної економіки. У своїй праці Б. З. Мільнер підкреслює, що «Інтелектуальний капітал стає головним джерелом створення стійких конкурентних переваг підприємств, посилення їх потенційної цінності і задоволення споживчого попиту, що динамічно розвивається» [9].

Людина в сучасному світі не обов'язково повинна працювати фізично, тенденція змін свідчить, що найбільш оплачувана праця – розумова. Безумовно зараз платять за те, що люди думають, упроваджують інновації й творять. Таким способом створюється інформаційна система на основі якої приймаються управлінські рішення. Якщо людина хоче бути лідером як на роботі так і вдома, тоді варто задуматись і вимагати від себе конкретних результатів і дій, безпосередньо кожного дня.

Одним з найважливіших чинників, що визначає ефективність роботи державної влади є рівень її інформаційного забезпечення, міра оснащення сучасними технічними, технологічними і телекомунікаційними системами. На основі інформації приймаються управлінські рішення, які залежать від кількості та якості інформації, якою володіє будь-яка організаційна структура на ринку. Тому сьогодні перед нашою державою стоїть завдання удосконалення процесу використання наявних і виробництво нових інформаційних технологій, розробка дієвих методів управління ними і забезпечення інформаційної безпеки. Концепція інформації, як констатуючої сили соціуму, лежить в основі теорії інформаційного суспільства, згідно якої посилення ролі інформації в усіх сферах громадського життя обумовлює трансформацію соціально-економічних і політичних процесів на державному та міжнародному рівнях. Ще з етапу зародження людської цивілізації інформаційні процеси опосередковували господарську діяльність людей, але поступово інформація і знання почали набувати статус економічного блага, і на сучасному етапі цивілізаційного розвитку вони стають цінними товарами, основною умовою конкурентної переваги.

Вступ людства до нової фази цивілізаційного розвитку приніс нові оптимістичні прогнози, які були характерними для населення і вчених з розвинутих країн, де розповсюдження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволило не тільки укріпити їх економічне лідерство, але й зміцнити ринкову глобалізацію у світовому господарстві.

Нова архітектура розвитку неоекономічних знань свідчить, що економіка розвинутих країн все більше стає сервісною економікою. Ринковий механізм реалізації приватної ініціативи необхідним

є і сьогодні, але головна надія людства сьогодні покладається на науку, яка стала радикальною продуктивною силою сучасності. Тому не останню роль відіграють сьогодні і дослідження з економіки, зокрема з філософії економіки, яка покликана з філософсько-методологічних позицій усвідомлювати всі процеси, що відбуваються сьогодні у сучасному світі, для чого необхідне використання всіх надбань нової наукової парадигми.

Онтологічну проблему буття української економіки науковці намагаються вирішувати в межах спрощеної дихотомії «планова економіка». Вважається, що ринкова економіка упорядковує економічну сферу сучасного суспільства, а планова була притаманна попереднім етапам соціального розвитку. Хоча реально вони успішно співіснують та взаємодоповнюють одна одну. Зважаючи на те, що оточуючий нас світ набагато складніший, ніж наші уявлення про нього, ми навчимося переходити від простого до складного, від дилем до трилем, полілем – тоді наші економічні моделі розвитку України стануть більш адекватними світу реальному (альтернативному, багатополосному), а не віртуальному, штучно створеному окремою людиною (безальтернативному, моністичному), а ризик помилок – значно меншим [4].

Відтак на сучасному етапі соціально-філософський аналіз буття економічної реальності доповнюється аналізом такого напрямку філософії економіки, як економічна гносеологія. Проблема істини є головною в економічній гносеології. У процесі пізнання зміст поняття «економіка» еволюціонує від давньогрецької аристотелівської «ойкономії» через «політичну економію» А. Сміта як вчення про закономірності виробництва, розподілу й обміну матеріальних благ у суспільстві до сучасного «економіксу». Під економіксом мається на увазі суспільна, економічна наука про використання обмежених економічних ресурсів або управління ними для максимального задоволення необмежених матеріальних потреб людей та суспільства загалом. За визначенням Дж. Робінсон, економікс аналізує людську поведінку як співвідношення між певними цілями та обмеженими засобами, що мають альтернативні можливості застосування. Економікс є теоретичною базою бухгалтерії, фінансів, маркетингу, менеджменту та інших конкретних економічних наук. Найтісніше економікс взаємодіє з економетрикою, а також з історією, соціологією, політологією, культурологією, психологією, етнографією, антропологією, оскільки, за словами Дж. Кейнса, жодна риса людської природи чи створених людьми інститутів не повинна бути поза увагою економістів [6, с. 4].

У зв'язку із цим впливає, що філософія економіки – це не економіка, що викладена в загальному вигляді, а філософія, яка торкається ряду важливих сторін існування та становлення знань людини про сутність, сенс, цінності, організацію процесу виробництва. «В усі часи, яким би не був світ, суспільство модернізувалося

і тим самим розвивалося, бо поряд з економічним в ньому об'єктивно функціонує і соціальний організм, який, на відміну від економічного, що формує, насамперед, потребу в отриманні прибутку, генерує через соціальну складову розвиток так званих нематеріалізованих форм життєдіяльності. У сучасних умовах, коли економізовані форми вступили в глибоку суперечність із соціальними складовими і боротьба за прибуток руйнує вже й середовище, що надає людям життєвий простір, постає завдання розвитку передусім соціального організму суспільства, хоча він не є однозначним для всіх часів і народів» [3]. Саме тому філософія економіки ставить за мету створення об'єктивної картини економічної діяльності людини в основу якої повинен входити аналіз ціннісних орієнтацій, а також фокусуватись виключно на окресленні майбутніх перспектив.

На нашу думку людина як живий організм повинна базуватись на основних пріоритетах сучасного світу, а саме для того, щоб міцно триматися землі і крокувати, та конкурувати у суспільстві потрібно слідкувати й покращувати своє економічне та соціальне становлення, якщо ж людина прагне визнання в суспільстві вона повинна тяжіти до етико-моральних та естетичних норм, які будуть не короточасними, а вічними не залежно від епохи. Також варто пам'ятати про мудрість, розуміння й знання і слідкувати за власними вчинками й не забувати про духовні надбання та переконання.

Відтак, лише терпіння, час, постійне самовдосконалення та навчання зможуть відкрити нові можливості та позитивний результат, підтвердження цьому є те, що людина постійно проявляє себе через відповідні механізми пошуку нових ідей, таким самим способом інтегрує себе у майбутнє від якого отримує нові враження і на цьому не зупиняється, а йде далі без зупинок і застережень. З цього можна вивести «формулу життя», а саме: люди, які ведуть постійно активний спосіб життя, завжди звертають увагу на усі процеси, які змінюються навколо, і вони тяжіють завжди до кращого бачення світу, на цій основі в них виникають нові бажання та потреби, як стимулюють розум до створення нових ідей, які зможуть забезпечити їхні потреби і це постійний безперервний процес.

Отже, соціально-філософський аналіз проблеми людини в контексті становлення та смислового навантаження неоекономічних знань у постіндустріальну епоху дав можливість розкрити історичний підхід до його становлення, визначити зміст та основні чинники постіндустріальної епохи, виявити особливості людини та людського потенціалу в умовах постмодернізму, розробити адекватний механізми пошуку нових ідей. В свою чергу виявлення закономірностей, тенденцій, пріоритетних цілей процесів постмодернізації, в сучасному українському суспільстві стверджують, що людина проявляє себе через відповідні механізми пошуку нових ідей на основі «формули життя».

## Список використаних джерел

1. Базилевич, ВД., Ільїн, ВВ., 2007. 'Метафізика економіки', К.: Знання, 718 с.
2. Бужимська, КО., 2008. 'Модернізація економіки України в умовах глобалізації: основні тенденції та проблеми', *Вісн. ЖДТУ*, №3 (45): Економічні науки, с.45–52.
3. Геєць, ВМ., 2009. 'Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку', *НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України*, К., 864 с.
4. Гудков, С., 2018. 'Філософія економіки: праксеологічне значення для України', *Філософські виміри сучасного світу, Вісник КНТЕУ*, №1, с.45–55.
5. 'Довідник з філософії'. [online] Доступно: <https://school.home-task.com/filosofiya-ekonomiki>.
6. 'Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т.1', 2000, редкол. С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін., Київ: *Академія*, 864 с.
7. Карпенко, ЮВ., 2017. 'Парадигма модернізації економіки: становлення та розвиток', *Вісн. економічної науки України*, №1 (32), с.54–57.
8. Мазаракі, А., Волосович, С., 2016. 'Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України', *Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту*, №1, с.5–23.
9. Мильнер, БЗ., 2003. 'Управління знаннями', *ИНФРА-М*, XIV.
10. Рогоза, НЕ., 2013. 'Системные подходы к формированию стратегических решений инновационного развития экономики', *Європейський вектор економічного розвитку*, №2 (15), с.217–223.
11. Синяков, СВ., Юрченко, ЕА., 2016. 'Філософія та економічна наука', *Економіка та управління на транспорті*, Київ: *НТУ*, Вип.3, с.154–160.

## References

1. Bazylevych, VD., Il'in, VV., 2007. 'Metaphysics of Economics', K.: *Znannya*, 718 s.
2. Buzhym's'ka, KO., 2008. 'Modernizacija ekonomiky Ukraїny v umovah globalizacii: osnovni tendencii ta problemy (Modernization of the Ukrainian economy in the conditions of globalization: main tendencies and problems)', *Visn. ZhDTU*, №3 (45): Ekonomichni nauky, s.45–52.
3. Gejec', VM., 2009. 'Suspil'stvo, derzhava, ekonomika: fenomenologija vzajemodii ta rozvytku (Society, State, Economics: Phenomenology of Interaction and Development)', *NAN Ukraїny; In-t ekon. ta prognosuv. NAN Ukraїny*, K., 864 s.
4. Gudkov, S., 2018. 'Filosofija ekonomiky: prakseologichne znachennja dlja Ukraїny (Philosophy of Economics: Practical Importance for Ukraine)', *Filosofs'ki vymiry suchasnogo svitu, Visnyk KNTEU*, №1, s.45–55.
5. 'Dovidnyk z filosofii' (A guide to philosophy). [online] Dostupno: <https://school.home-task.com/filosofiya-ekonomiki>.
6. 'Ekonomichna encyklopedija: u 3-h t. T.1 (Economic Encyclopedia: in 3 t. T.1)', 2000, redkol. S. V. Mochernyj (vidp. red.) ta in., Kyi'v: *Akademija*, 864 s.
7. Karpenko, JuV., 2017. 'Paradygma modernizacii' ekonomiky: stanovlennja ta rozvytok (Paradigm of modernization of economy: formation and development)', *Visn. ekonomichnoi nauky Ukraїny*, №1 (32), s.54–57.
8. Mazaraki, A., Volosovych, S., 2016. 'Dominanty instyucijnoi modernizacii finansovoi systemy Ukraїny (Dominates of institutional modernization of the financial system of Ukraine)', *Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu*, №1, s.5–23.
9. Mil'ner, BZ., 2003. 'Upravlenie znanijami (Knowledge Management)', *INFRA-M*, XIV.
10. Rogoza, NE., 2013. 'Sistemnye podhody k formirovaniju strategicheskikh reshenij innovacionnogo razvitija jekonomiky (System Approaches to the Formation of Strategic Solutions for Innovative Economic Development)', *Jevropejs'kyj vektor ekonomichnogo rozvytku*, №2 (15), s.217–223.
11. Synjakov, SV., Jurchenko, EA., 2016. 'Filosofija ta ekonomichna nauka (Philosophy and Economic Science)', *Ekonomika ta upravlinnja na transporti*, Kyi'v: *NTU*, Vyp.3, c.154–160.

\* \* \*